

**Kielisuunnittelu kehittää
Ruottin Tornionlaakson kulttuurikapitaalin
- Meänkieli, suomi, ruotti ja saamenkieli
sosiaalisessa yhteydessä**

**Birger Winsa
Stockholmin yniversiteetti**

Alkusanat¹

Vuotheen 1809 ko Ruottin ja Suomen välinen raja veethiin Tornionlaakshoon kulttuuri oli yks ja sama ja yhtenhäinen. Ruottin kielelä oli pieni vaikutus aina vuotheen 1888 ko ensimmäiset valtion koulut perustethiin. Näitten kouluitten perustamisehot olit ette opetus tapah-
tuu vain ruottin kielelä.² Oikeasthaan maholisuus lukea suomea peruskoulussa tuli vasta vuona 1970. Kielipolitiikan tulos oli selvä toimintaero ruottin ja suomen kielen välilä. Ruotti oli yhtä ko se ainua julkinen kieli ja suomi oli kotioloitten ja perintheisitten elinkeinoitten puhekieli. Vain aluheellinen laestaadialaisuus käytti suomea julkisesti.

Jo 1900-luvun alussa valtiolinen selvitys meinasi ette tornionlaaksolaiset nuoret olit paljon enämpi aktiivia yhityselämässä suomen puolela rajaväylää ko mitä nuoret ruottin puolela olit (ruottin puolen tornionlaaksolaiset nuoret puhuit joko suomea, ruottia eli kumpaaki kieltä).³

Kulttuuritoiminta liittyy uskottavasti ruottin kielen taithoon, ei kuitenkhaan ole tutkimuksia jotka näyttäsit ette asia oli niin. Suomenkielisitten tornionlaaksolaisitten nuoritten heikko kiinnostus yhitystoiminthaan toethiin taas viiskymmentä vuotta myöhemin.⁴ Tämä heikompi kiinnostus yhitystoiminthaan saattaa olla vaikuttannu niin ruottin ko suomen kielisheen kulttuuritoiminthaan. Jo 1960-luvula väitethiin ette suomalaiset tornionlaaksolaiset luit enämpi kirjalisuutta ko ruottin tornionlaaksolaiset,⁵ ja samassa tutkimuksessa väitethiin ette Suomen Tornionlaaksossa olis useampia kirjailioita ko Ruottin puolela, mutta kokemusperänen perusta tälle väitheele oon aika pieni. Lainatuitten kirjoitten määrä vastaa -eikä se ole kummakhaan- ruottin kielen taitoja. Se jolla Ruottin Tornionlaaksossa oli suomi parhaana kielenä, luki vähempi kirjoja, verraten niihin joila oli ruotti paras kieli.⁶

¹ Prufessori Erling Wande oon tarkistannu textin ja antanu hyviä huomautuksia. Mie kiitän siitä.

² Slunga 1965

³ SOU 1921:376

⁴ Jaakkola 1969

⁵ Jaakkola 1973:115-16

⁶ Jaakkola 1969:111, 151

Sosiaalinen kapitaali ja kulttuurikehitys

1990-luvula alethiin valtiotietheelisissä ja sosiologisissa tutkimuksissa huomioihmaan eroja eri ryhmitten yhistystoiminassa ja ette siviiliyhtheiskunnan toiminta vaikutti monheen yhtheiskunnalisheen tekihhään. Termi "sosiaalinen kapitaali" luothiin samhoin aikhoin mainituila tutkimusaloila ja se määritelhään sen toiminoitten mukhaan jokka taas saava vaikutuksia sosiaalisista rakentheista, ja se oon kokoelma tuottavia ilmiöitä jokka vaikuttava muumuassa yksilön tavotheitten saavuttamisheen, työlisyytheen, koulutuksheen ja terhveytheen. Humaanikapitaali kehittyi laitoksissa (yliopistot, peruskoulu ja muut semmoset) ko taas sosiaalinen kapitaali sisältyy sosiaalihiin rakentheishiin perheessä, suhtheissa, sosiaalisissa yhistyksissä ja liitoissa, aatheelisessa yhistystoiminassa ja yksityisessä ja julkisessa yhtheisössä ja sen oletethaan vaikuttavan yksilön omhiin tieto- ja sosiaalihiin taithoin⁷. Sen idean mukhaan sosiaalisen kapitaalin perustheena saattaa nähhä kolektiivisen identtiteetin jokka taas perustuu ja kehittyi ennen kaikkia siviilissä yhtheiskunnassa. Sosiaalinen järjestäytyminen saattaa kuitenkin joskus johtaa eristyksheen ja vielä taantumisheen jos sosiaalinen verkosto ei säänöstele toimintaa tuottavasti, Putnam meinaa.⁸ Sen tähän saattas olettaa ette sosiaalinen kapitaali tietyissä olosuhtheissa vaikuttaa negatiivisesti esimerkiksi minuriteettialuheila. Kieli oon ylheisin tapa komyniseerata kaikissa sosiaalisissa verkostoissa, mutta monessakhaan tutkimuksessa jokka kartottaa mitenkä kielipolitiikka vaikuttaa sosiaalikapitaahliin ja kielikulttuuri-toimintahan sen vaikutusta ei ole toettu.

Jos lähtee ideasta ette kunta oon yhtenhäi-

nen kokohnaisuus jota ohjaava poliittiset mielipitheet jokka normeeraava ja kuvvaava indiviitin käsitystä kulttuurista ja yhtheiskunnasta, niin saattas olettaa ette eri kunnitten kulttuuritoiminta abstraktissa muo'ossa kuvvaa ylheistä mielipiettä eri asioista. Kirjailioita/kirjottajia jokka oon kasuhnee tietyssä kunnassa, oon vaikuttannu se erityinen kulttuuri jokka taas oon vaikuttannu heän suhetta kulttuuritoimintahan, muotoillu heän identtiteetin ja määritelly miten het ottava huomioon vallassa olevat mielipitheet ja asentheet ja miten het näkevä eri sosiaaliset ilmiöt. Tätä niin sanottua peilausteoriita oon kirjalisuusosologiissa käytetty monen tutkimuksen teoreettisennä lähtökohtana, ko taas muut tutkiat oon painottanhee yhtheiskunnan ja indiviitin välistä dialektiikkiä/väittelytaitoa tärkeämpänä.⁹ Asian uskois olevan niin, ette kirjailia ei pysty eristäytymhään yhtheiskunnasta ja ette se näkkyi hänen työshään ja tämä taas vaikuttaa paikalista yhtheiskuntaa moleminpuolisessa prosessissa.

Minuriteettialuheila oon olletikki kakshaaranen asene minuriteettikieheen jonka saattaa olettaa vaikuttavan sosiaalisheen kapitaahliin ja identtiteethiin, suhtheesheen paikalisheen kulttuuhriin ja niin kulttuuri-toimintahan. Vois aatella ette aktiivi liittyminen paikalisheen kulttuuhriin parhaiten näkkyi kunnissa jossa pitemmän aikaa oon eistetty monikielisyyttä, ko taas kunnissa joissa ei olla paikalisitten kielitten eistämisen kannala kannustethaan kieltämistä ja passiivisenna olemista paikalisheen kulttuuri-toimintahan ylheensä. Seuraus eri kielipolitiikasta luulis olevan enämpi aktiivinen/heikompi toiminta kulttuurialala, olletikki minuriteettikielen käyttämisessä. Kieltävä asene paikalisia kieliä kohthaan

7 Coleman 1990:300ff; Putnam 2000

8 Putnam 2000:319ff

9 Furuland 1991:275ff

saattaa tuottaa kakshaarasan asenteen majuriteettikielisheenki kulttuuritoimintaan ko seki kieli on integreerattu osa paikallista kulttuuria ja vaikuttuu sosiaalisen kapitaalın ja identiteetin muutoksista.

Ko kattoo Tornionlaakson olosuhteita saattaa oottaa ette jos meänkielen/suomen/saamenkielen staattystä parantaa esimerkiksi kieliä laitostamalla, niin tämä muutos pitäs näkyä kulttuuritoiminnassa, niin meänkielisessä, suomenkielisessä ko saamenkielisessä, mutta ruottinkielisessä kans.

Oon hyvin selvää ette koulutustaso kaupunkissa yleisesti ottaen oon korkeampi ko maala, niinku Norrbottenissä.¹⁰ Keskimääränen koulutustaso väkimäärään nähden pienimissä kunnissa Pajalassa ja Övertorneålla oon miehilä matalampi ko Haaparannala, Jellivaarassa ja Kirunassa, jotka oon isompia kuntia. Vaimoitten koulutustaso ei aivan yhtä selvästi seuraa sitä perinteistä mallia ette maaseutu/matalampi koulutus - kaupunkimiljöö/korkeampi koulutus. Seki oon hyvin selvitetty ette intressi lukea ja ostetuitten kirjoitten määrä vastaa korkeamphaan koulutuksen ja sen paikkakunnan suuruuteen jossa indiviiti assuu ja toimii.¹¹ Tästä vois piain olettaa ette koulutustasosta näkky kiinnostus kulttuuritoimintaan, kuitenkin ko oon kyse kaunokirjalisesta toiminnasta, mutta piain kans amatööritutkimisen, -teatterin, -musiikin ja laulamisen puolela. Tästä vois olettaa ette kulttuuritoiminta näilä aloila oon aktiivisin isomilla paikkakunnilla ja kaupunkissa.

Kulttuurikehitys ja meänkielen ja suomen kielen revitaliseerinki

1980-luvun alussa perustettiin yhitys STR-T (Svenska Tornedalingars Riksförbund -

Tornionlaaksolaiset), joka tekkee työtä tornionlaaksolaisen kulttuurin ja ennen kaikkia paikallisen kielen säilyttämisen ja kehittämisen puolesta. 1970-luvun lopula Läänin Koululautakunta Norrbottenissa alko tuohmaan esile käsitystä ette standarttisuomen opettaminen ensimmäisinä kouluvuosina saattaa vaikeuttaa kotikielen oppimista.¹² 1980-luvula tornionlaaksolaiset opettajat ja aktivistit ussein käytit termiä tornionlaaksonsuomi (*meänkieli*).

Ko tornionlaaksonsuomea alethiin käyttämähän kotikielenopetuksessa ja sitä alethiin kirjottamaan, murre sai epävirallisen kielen staattuksen. Haaparannanlehestä-*Haparandabladet* tuli 1980-luvula kolmikielinen Matti Kentän meänkielisen palstan kautta. Jotaki vuotta myöhemin kirjailia Bengt Pohjanen näytti lämpimän kiintymyksen paikalliselle kielele. Meänkielisiä aviisia, kirjoja ja musiikkia alko ilmestymhään. Ennen tätä prosessia saamelainen kulttuuritoiminta oli ollu suureman huomion ja aktiiviteetin kohtheena. Toennäköisesti niin tornionlaaksolainen ko saamelainen kulttuuritoiminta oli seurauksia muuala Euruupassa menheilä olheesta minuriteettitoiminnasta.¹³

Ennen 1980-lukua oli vain joitaki harvoja kirjoja kirjoitettu meänkielelä ja suomeksi, ruottinkielistä kaunokirjalisuutta oli tullu silloin tällöin kirjailioilta kuitenkin kahesta rajakunnasta (Pajala ja Övertorneå). Niin Kirunassa ko vähin Haaparannalaki olit paikalliset kirjailiat jo ennen 1980-lukua tuottanee jonku verran kaunokirjalisuutta ruottiksi. Sitte oli kyllä joitaki täältä pois siirtynheitä kirjailioita jotka olit kirjottanee ruottiksi. 1980-luvula kuitenkin kulttuurililmasthoon tuli suuri muutos ja aina useamat aloit kirjottamaan kirjoja, memoaaria ja amatööritutkimusta tuli kans, tutkithiin niin

¹⁰ www.norrbotten.se

¹¹ Kultur 1993

¹² Winsa 1998

¹³ Allardt & Starck 1981

paikalista histuuriaa ko sukuja.¹⁴

Vuona 1974 perustettiin musiikkiryhmä Norrlåtar, Norrbottenin ensimmäinen uuenaik-hainen kansanmusiikkiryhmä joka esitti Tornionlaaksossa säilytettyjä suomalaisia lauluja¹⁵. Lauluryhmä Bengt & Kaggen Pajalassa ja joka varhain 1980-luvula teki -niin sanottua- "uuenaikhaista" kansanmu-siikkia meänkielelä oli uskottavasti saanu inspirasuunia aikasemasta kansanmusiikki-perinteestä. Suunile samhoin aikhoin pe-rintheinen kansanlauluryhmä *Sisaret* Pajalasta ja Kangosesta alotti laulamisen ruottiksi ja meänkielelä.

Aktiivia amatööriteatteria essiinty jo 1930-luvula.¹⁶ Paikaliset tionantajat meinaava ette suomenkielistä amatööriteatteria oli 1930-40-luvuila. Kuitenki Pajalassa, Täränössä ja Matarengissä oli amatööriteatteritoimintaa 1950-1960-luvuila. Teatterinäytökset oli pääasiassa ruottinkielisiä.¹⁷ Luulajan ensi-mäisen suomenkielisen teatterin perustit Suomesta tänne siirtynhee, muumuassa Sara Aarnia, *Soppero*. Rannikolla järjestettiin Norrbottenfästivaalia amatöörile aina vuesta 1966 Puutissa.¹⁸ Mutta vasta 1980-luvun puolivälissä amatööriteatteri oikein pääsi vauhthiin Tornionlaaksossa johon varhmaan oli

vaikuttannu sen aikhainen amatööriteatteri-toiminta Norr- ja Västerbottenissa. Kirunan amatööriteatteriyhistys sanothaan perustettu 1980-luvula, ko taas Tornionlaaksonteatteri

(ToTe) perustettiin Junosuanon kansantan-siryhmän ja lauluryhmän *Sisaret* alotheesta Pajalassa vuona 1986.¹⁹ Jo ensimmäiset ToTen tuotanot olit kaksikielisiä joka näht-hiin melko radikaalina 1980-luvun puolivä-lissä.

Itteoppinu ohjaaja Bror Astermo, joka oon ollu Tornionlaaksonteatterin työntekiännä vuesta 1987, meinaa ette amatööriteatteri-toiminta ei olis niin laaja ko se nyt oon, jos ei olis käytetty niin meänkieltä ko ruottia näy-töksissä, kylänäytelmissä, revyyssä ja musi-kaalissa.²⁰ Ennen kaikkia Pajalassa ja osit-tain Kirunan kunnassa (Karesuanto ja Vittanki) meänkielelä oon näkyvä asema kaks- ja monikielissä aikuisille esitettävissä teatterinäytöksissä.²¹ Nuorisoteatteri oon kuitenkin ruottinkielinen ko nuoria joila oon aktiivi meänkielen eli suomenkielen taito, oon niin harvassa.²²

1980-luvula Pajalan paikalisraatiolähä-tyskhiin tuli kielipoliittinen muutos ja net aloit tekehään meänkielisiä lähätyksiä.²³

Aluheela ei ole näkyvää regiunaalista intresseyhystystä joka eistäs suomenkieltä, mutta moni suomiseura monessa kunnassa oon ryhmänä Ruottinsuomalaisen valtuuskunnan jäsen. Haaparannan Suomi Seurala oon jonku verran toimintaa. Saamen kieli ja saamelaiskulttuuri oon kyllä hyvin aktiivisesti eustettuna monessa yhityksessä ja olletikki Saamelaiskäräjitten kautta.

14 Laaja keskustelu Winsa (työn alla)

15 1976; NU = Norrländsk uppslagsbok

16 Kiruna 100 år, 2000

17 Paikalisitten tiottajitten mukhaan. Ellen Groth, Täräntö, henkilökohtanen informasuuni

18 Olle'n 1979:218f

19 NU; www.tornedalsteatern.com/Laaja selvitys Tornionlaaksonteatterin toiminasta Ranne 2002.

20 Henkilökohtasia haastatteluja

21 Krutrök 2000

22 Ranne 2002:18

23 Winsa 1998

Julkinen kielisuunnittelu Tornionlaaksossa ja Malmikentilä

Ruottin valtiopäivät päätti joulukuussa 1999 ette meänkieli, suomen- ja saamenkieli oon Ruottin aluheelisia minuriteettikieliä. Jokkmokin, Arjeplogin, Kirunan ja Jellivaaran kunnissa saamenkielen kohala, ja Kirunassa, Jellivaarassa, Pajalassa, Övertorneålla ja Haaparannala meänkielen ja suomen kielen kohala. Ennen sitä päätöstä jätethiin kuitenkin ehotus jossa ehotethiin ette meänkieli olis suomenkielen varieteetti. Valtio muutti mieltä ehotuksessa valtiopäivile, piiain sillä ette kolme näistä kunnista (Pajala, Kiruna ja Övertorneå), Norrbottenin läänin maakäräjät ja kolme yliopistolaitosta omissa remissivastauksissa meinasit ette meänkielen pittää panna samale tasole ko suomen kieli.²⁴ Vuesta 2000 lähtien suomenkieli, meänkieli ja saamen kieli oon mainittu erityisessä kielilainsäätänössä joka koskee ylhäälä mainittuja kuntia.

Minuriteettikielitten laitostamisen lisäksi ja maholisuuksista käyttää näitä kieliä eri julkisilla aloilla, indiviitin kielikompetensi oon ratkaseva faktori joka vaikuttaa kulttuuritoimintaan minuriteettikielilä. Suomenkielen taito oon säilyny parhaiten pienissä kylissä, kielen vaihtaminen oon menny hopumasti isomilla paikkakunnilla. Se pittää paikkansa niitten enkäättitutumuksitten kans jotka näyttävä ette suomenkielen taitoa isomilla paikoilla (Matarenki) ennen oon leimattu enämpi verrattunna pienemphiin kylhiin (Aapua).²⁵ Sitä vois olettaa ette ylheinen mielipie, jos minuriteettikieliet laitostettas, vaihtuis pusitiivisemäksi suomen- ja meänkieltä kohthaan paikkakunnilla jossa niitten leima oon ollu heikompi ja ette tämä

sosiaalinen muutos kielelisissä asenteissa maholisesti tullee esile kulttuuritoiminassa-ki. Mutta tämä viittaa kans siihen ette pieneissä kunnissa ei ole yhtä laajaa sosiaalista ryhmää joka normeeraa kielenkäyttöä ja kielelisiä asenteita suhteessa majuriteettikielien. Uskottavasti se oon syy siihen ette Pajala oon ainua kunta jossa melkein kaikilla peruskoulun oppilhaila, kunnan omasta mielestä, oon oikeus lukea suomea/meänkieltä peruskoulussa. Koululain²⁶ mukhaan kaikilla oppilhaila näissä viissä kunnassa oon oikeus lukea "äitinkieltä" ko vaatimus tornionlaaksolaisile ei ole ette minuriteettikieltä puhuthaan kotona. Saamelaisila, roomila ja tornionlaaksolaisila ei ennää ole sitäkhään vaatimusta ette sitä puhuthaan kotimiljöössä.

Pajala oon johtoasemassa ko oon kyse meänkielen laitostamisesta ja saamenkieli oon enniiten laitostettu Kirunassa. Jellivaarassa kiinnostus näihin kolhmeen minuriteettikielien oon kaikista heikoin, ko taas Haaparannala oon kehitetty tuki suomen kielele koulutus- ja hallintoaloilla. Övertorneån kunta antaa tiettyä tukea suomen- ja meänkielele.

Tuki saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria kohthaan oon jo jonku aikaa ollu laaja olletikki Kirunan kunnassa josta löytyy usseita julkisia laitoksia saamen kielen eistämiseksi: muumuassa Saamekäräjät, Saameraatio, Saame TV, kolme saamelaiskoulua (63 oppilasta, 2001), saamelaista kulttuuriturismia ja käsityötuotteitten myyntiä ja Saamelainen Teatteri.²⁷ Jellivaarassa oon paljon vähempi laitoksia jotka eistävä saamenkieltä. Ylheisesti essiintyy saamelaisuutta museoilla, oon joi-taki saamemonymenttiä ja eri tilasuuksia

24 Prop 1998/1999:143; SOU 1997:192, 193

25 Winsa 1998

26 SFS 1994:1194

27 www.sametinget.se

turistille joissa saamelaiskulttuuri on keskeinen ja on olemassa Saamekoulu jossa 40 on oppilasta.²⁸ Saamelaisitten laitoksitten uupelo ja heikko julkinen tuki meänkieltä ja suomen kieltä kohtaan heijastuu luultavasti heikompana kiinnostuksena saamen kieltä, niinku suomen- ja meänkieltäki kohtaan.

Kangosen vapakoulu Pajalan kunnassa on ainua peruskoulu jossa meänkieli on pakolinen aine. Paikalisraatio Pajalassa on 1980-luvulta saakka lähättänny meänkielelä 3-5 tiihmaan viikossa. Pajalassa on nykyisin saatu fasta teatterinäyttämö olemassa olevalle aktiivile kaksikieliselle amatööriteatteritoiminalle kunnassa. Ainuan meänkielisen aviisin toimitus on Pajalassa.

Matarenki-Övertorneålla on Pohjoskalottibibliuteekki jossa on Pohjoskalottia koskevaa kirjalisuutta. Sinne on kans perustettu Pohjoskalotin Kulttuuri- ja Tutkimuskeskus jossa on alettu meänkielisisitten ääninauhoitten ja haastatteluitten digitaliseeraus. Prujekti on osiksi EU-varoila rahotettu. Keskuksessa on kans alotettu eri muotosta toistuvaa seminaaritoimintaa. Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset, STR-Tn ja kirjaförlaaki Kaamoksen, joka julkasee meänkielisiä kirjoja, kansliit on Matarengissä ja laajempi meänkielinen sanakirja on nyt työn alla. Valtiolisen arkiiviselvityksen mukhaan, ja tämä selvitti kans minuriteetitten arkiivit, saatethaan piiain tornionlaaksolainen kulttuuriarkivi siottaa Matarenkhiin-Övertorneålle.²⁹ Meän Akateemin-Academia Tornedaliensis, jonka pääpaikka on Matarengissä, työn Pohjosmaisena sanakirjan laatimisen päarahottajat on EU, Valtion Kulttuurineusto, Pohjosmainen kulttuurira-

hasto ja omia varoja satsathan kans.

Ei näytä olevan ythään laitosta joka freistaa kehittää standarttisuomea kulttuuri-alala (muuta ko kouluja), ja ainua kunta joka käytänössö eistää standarttisuomea usseila hallinto- ja julkisilla aloila on Haaparanta jossa suurela osala asukhaista on suomalaisen tausta. Haaparannan lehti on kaks/kolmikielinen aviisi jossa on meänkieltä puolisen sivua. Muitten uusitten kokkeiluitten lisäksi Haaparannala on yhen aikaa kunnanvaltuuston kokkoukset tulkattu suomenkielele. Yks toinen toihmeenpano Haaparannan kulttuuritoiminan tueksi on päätös integreerata teatteri ja kuvataite yththeisheen kulttuuritoimintaan Tornion ja Kemin kans.³⁰ Kaksikielisiä verkkoaviisia on ollu jonku vuen³¹ ja raatiolähätyksiä suomeksi on taas alettu tuottamaan Haaparannala. Suomenkieliset raatiolähätykset Ruottissa tuottaa Sisuraatio, joka on Sveriges Radion yks toimintaosa. Sisuraatiolla on nykysin yks työntekijä Haaparannala.

Onki ootettua ette Haaparannan kunta näyttää enniiten aktiivista kiinnostusta suomenkiehleen niin koulutuksessa ko kulttuuritoiminassa, sitte seuraa Övertorneå jossa kans on suhtheelisen paljon suomalaisia maahanmuuttajia. Toelisuuessa kiinnostus suomenkiehleen kuitenkin on heikko Matarengissä ja Haaparannan asukkaat on jaettu kolhmeen ryhmhään: suomeapuhuvat joila on maahanmuuttajatausta, yksikieliset ja kaksikieliset jotka on syntynhee ja kasuhnee Ruottin puiolela rajaväylää. Asentheet meänkieltä kohtaan on ussein negatiiviset joissaki ryhmissä, ja yksikieliset Haaparannala on useasti kriittisiä niin suomea ko meänkieltä kohtaan.

28 www.gellivare.se

29 SOU 2002:78

30 HB 001128

31 www.haparanda.se

Ekonoomisia panostuksia Tornionlaaksossa uuen kielipolitiikan seurauksena

Konkreettisesti uusi kielilakisäätäntö ja kielipolitiikka on lisäny tukea olletikki meänkielele ja saamenkielele kulttuuri- ja yhystystoiminassa Tornionlaaksossa, mutta paljon vähempi panostusta näkky koulutusalala. Jokhaiselle Ruottin viien kansalisen minuriteettiryhmän järjestölle myönethään rahasumma 250-350 000 kruunua vuessa. STR-T saapii vuosittain 350 000 kruunua oman vaikuttamisen parantamiseksi yhtheis-kunnassa ja jonku 10 000 kruunua jäsenaviisi MET-aviisin julkashuun. Valtion Kulttuurineuosto jakkaa joka vuosi 7 miljoonaa kruunua Ruottin viiele minuriteetile (2002). Kunnat, maakäräjät ja lääninhallitus saapii vuosittain 7 miljoonaa kruunua uuen kielilainsäätänön lissäämiä hallintokustauksia varten.

Saamekäräjät ja sen eri komiteet saava suhtheelisen suuret rahat valtiolta ja EUstä saamelaiskulttuurille, muumuassa saamenkielisiä TV-ohjelmia on lisätty ja fasta saamelainen teatteri on perustettu Kiruhnaan. Valtion rahalinen tuki poronhoitohon, saamelaiskäsitöihin, turismhiin, yhystystoimintaan ynnä muuhun on suhtheelisen laaja.

Tornionlaaksonteatteri on saanu nuin 2,5 miljoonaa kruunua (Maakäräjät, Valtion Kulttuurineuosto ja EU-rahastot) vuele 2002 amatööriteatterille jossa on ammatilaisiaki matkassa ja jonka toiminta suuntauu rajakunthiin Kiruna, Pajala, Övertorneå ja Haaparanta.³² Nykysessä toiminassa Tornionlaaksonteatterin projektityötä tekevä

teatteriryhmä suunnitellee kaksikielisiä lastenteatterinäytöksiä.³³ Usseita erilaisia filmiprojektia on tuotanto- eli suunnittelu- vaihheessa, muumuassa Mikael Niemen kuulusa kirja filmathan. Meänkieli on usseimissa filmissä ainua eli yks puhutuista kielistä.

Uuen minuriteettipolitiikan ensimmäiset askelheet

Ruottin valtio painottaa useassa minuriteettiä koskevissa hallituksen ehotuksissa ette tehtyt toihmeenpanot pittää nähä kansalisen minuriteettipolitiikan ensmäisinä askelheina. Vuona 2002 on hallituksele jätetty useampia selvityksiä jotka koskeva muumuassa minuriteetitten meetiota (2002), arkiivitoimintaa³⁴ ja laaja selvitys miten ruottinkieltä yhtheiskunnassa pitäs voimistaa ja siihen sisältyy kans minuriteetikielittien asema olletikki hallinon, meetian, tutkimuksen ja koulutuksen aloila.³⁵ Ennen on muumuassa Koululaitos³⁶ ja Kansansivistysneuosto³⁷ tehnee melko yksinkertasia tutkimuksia siitä miten minuriteetikieliä saattas eistää peruskoulussa ja kansansivistystoiminassa. Raportitten tulokset on muumuassa olhee ette aijothaan järjestää eri kursia joissa koulutethaan meänkielisiä tulkkia.

Valtiopäivät on yhdessä meetiaesityksessä sanohnee ette saamen-, suomen- ja meänkielälä pittää olla erikoisasema meetioissa verrattuna muihin ei-yhtheiskuntaa-kantavhiin kiehiin,³⁸ mutta meänkielen osalta tämä ei ole saanu aikhaan mithään ratkasevvaa muu-

32 Tieto Tornionlaaksonteatteri Pajalassa

33 HB 021016

34 SOU 2002:78

35 SOU 2002:27

36 2001; Nationella minoriteter i Sverige, 2001

37 Nationella minoriteters deltagande i folkbildningen. 2001

38 SOU 2000:55

tosta meetiatarjonassa. TV lähättää nykyisin 2-3 tiimaa vuessa meänkielisiä tuotettuja ohjelmia, mutta ei sen määrän eli suhteellisen olematon tarjonta juurikhaan vaikuta kielikiinostuksheen, regionaliseerinkhiin, asenteitten muutokseen eikä se levitä riittävästi tietoa minuriteetistä muule yhtheiskunnalle. STR-T ilmotti SR:n, UR:n ja SVT:n Tarkastuslautakunthaan (2001) ko net olit sitä mieltä ette nämät yhtiöt ei olhee pysyhnee public-service-sopimuksessa ko oli kyse meänkielisestä tarjonasta meetioissa.³⁹ Tarkastuslautakunta hylkäs valituksen ja meinasi ette tarjonta oli valtion ja public-service-yhtiöitten sopimuksen mukhainen. Sen jälkhiin hallitus työlisti selvityksen jonka piti selvittää minuriteetikielitten aseman meetioissa.⁴⁰ Tämä selvitys ei kuitenhaan ko pintapuolisesti kattoo meetioitten meänkielistä tarjontaa eikä se anna juuri mithään perustaa jatkuvalle keskustelule ko se oikeasthaan vain oon osalistuminen minuriteetikeskustelhuun. Paljon laajempahaan selvityksheen ruottin kielen asemasta Ruottissa oon sisäletty minuriteetti- ja maahanmuuttokielitten asema yhtheiskunnassa ja se kuinka näitä kieliä saattas tukea eri toihmeenpanoila.⁴¹ Siinä ehotethaan ette minuriteetikielistä tarjontaa meetioissa ylheisesti pitäs lisätä. Tämä selvitys tullee luultavasti antamhaan uuen perustan Ruottin kielipolitiikan muuttamiselle ko kyse oon ruottin, minuriteetti- eli maahanmuuttokielistä. Selvityksessä meinathan ette kielipolitiikale, joka on monen departtementin asia, annethaan oma politiikka-alue josta vastaa erityinen ministeri. Siinä ehotethaan kans ette perustethaan ruottin kielen neuosto joka kans osittain vastaa Ruottin kielipolitiikan implementeerauksesta. Tämän kielineuoston raamitten sisälä annettas Ruottin viiele

minuriteetikielele siiaa kielenhuoltamisheen ja tutkimisheen, jos vain ryhmää eustava järjestö niin halvaa. Meänkielen osalta ehotethaan ette yks virka (aluksi) Kielilautakunnassa siotethaan Tornionlaakshoon, mutta ko oon kyse tutkimuksesta ja korkeamasta koulutuksesta, niin mithään konkreettista ei ehoteta. Kuitenki olhaan sitä mieltä ette opettajitten kompetensi, äitinkielen koulutuksen staattys ja laatu pitäs ylheisesti parantaa. Selvitys oon nyt remissilä, mutta ehotus valtiopäivile tullee toennäkösesti vuen 2003 aikana. Selvitys ei ota kantaa regionaliseerinkin vaikutuksista minuriteetikielitten ekologihoin eli revitaliseerauksheen.

Kielikulttureellinen toiminta kehittää sosiaalista kapitaalia

Amatööriteatterin, musiikin ja kirjallisuuden ja taas meänkielen puolesta/sitä vasthaan mielipitheitten suhe

Jos räknää absolyttisiä lukuja niin Kirunalla ja Haaparannala pitäs olla enniiten asukhaita jotka taitava meänkielen ja/eli suomen, ja enniiten ruottia puhuthaan absolyttisissä luvuissa Jellivaarassa ja Kirunassa. Ootettua vasthaan näemä ko oon kyse kulttuuritoiminasta joitten tulos oon erilaiset tuoheet jossa käytethään kieltä, ette se oon keskittynny Pajahlaan (amatööriteatteri, kirjallisuus, musiikki). Pajalan kunnasta löytää suuriiman aktiivisen toiminan niin meänkielisen, suomalaisen ko ruottalaisen, ko taas saamelaista kulttuuria ei näy juuri muuala ko Kirunassa ja vähän Jellivaarassa. Haaparannala ja olletikki Jellivaarassa oon heikko kielikulttuuritoiminta kaikila neljälä kielelä, ruottiksiki⁴². Standarttisuomenkie-

39 Kirjalinen tieto STR-T:ltä

40 Minoriteternas media 2002

41 SOU 2002:27

listä kirjallisuutta on peräti vähän ylipäänsä ja ylivoimaisesti suurin määrä suomenkielisestä ja meänkielisestä kirjallisuudesta kirjottava kirjailijat jotka on syntynyt/asuva Pajalassa. Suomenkieltä ei esiiny ko rohki harvoin kulttuurialoila.

Ei kuitenkaan saata nähä mithään ylheisesti yhtheistä kulttuurijärjestöitten määrän ja kulttuuritoiminnan välilä aluheela jota on tutkittu. STR-Tn jäsenmäärää saattaa kuitenkin käyttää johtolankana kulttuuritoimintaan. Enniiten yksityisiä ja yhdistysjäseniä on Pajalassa, Kirunassa ja Matarengissä, mutta Jellivaarassa ja Haaparannala on vähä jäseniä.⁴³ STR-Tn perustaminen ja sen työ meänkielen hyväksymisen puolesta on varhmaan osallinen rajakunnitten aktiiviseen kulttuuritoimintaan. Aatheelinen kielikulttureellinen toiminta näissä kunnissa ja kiinnostus meänkielen oppimiseen liittyy jäsenyytheen aatheelisessa yhityksessä ja jonku verran kans muo'olisheen kielisuunnittelhuun kans. Kirunassa ja Pajalassa on parhaiten kehittyyny kielikulttuurinen toiminta.

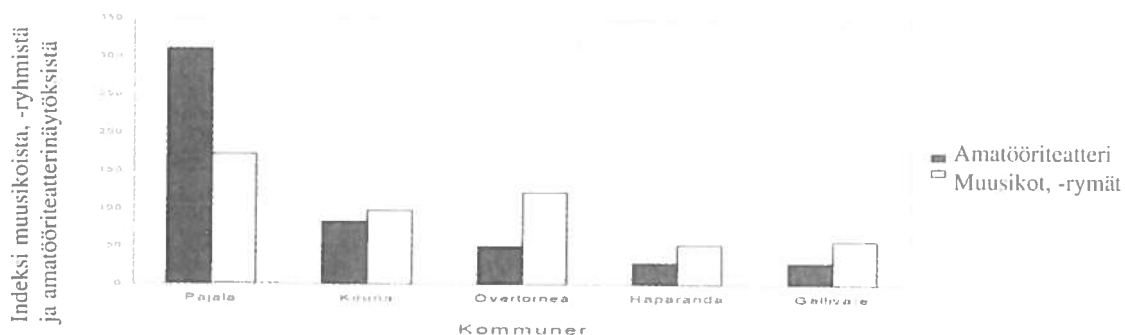
Harvat Haaparannala käyttävä meänkieltä heän taitheelisissa essiintymisissä. Aviiisissa Haaparannanlehti on kuitenkin lyhyjä pakinoita ja artikkelia meänkielälä. Maholinen syy Haaparannan suytheelisen heikhoon kultturelliseen infrastryktyyhriin sanotulla

aluheela on ette standarttisuomi ei heijasta paikalista kulttuuria ja ette asentheet Haaparannala ussein on kieltheiset meänkieltä kohthaan, ja suomenkieltä kohthaan kans. Tämmönen vastenmielinen asene minuriteettikiehlisiin saattaa vaikuttaa ruotinkielisheenki kulttuuritoimintaan.

Oon olemassa selviä merkkiä siitä ette kasvava kulttuuritoiminta minuriteettikielilä Tornionlaaksossa eistää ylheisesti korkeampaa toimintaa majuriteettikieläläki. Seki on maholista ette vaimot eri aloila johtava meänkielen ja saamenkielen revitaliseerinkiä, ko meänkielälä ja saamenkielälä kirjallisuutta kirjottanheila vaimoila on suurempi ossuus ko vaimoitten ossuus ylheensä kirjallisuutta kirjottanheista tällä aluheela.⁴⁴

Se on merkittävä ette kirjaförllaakit Tornionlaaksossa ja Malmikentälä perustettiin 1980-luvula, ajala ko etninen mubiliiseerinki alko. Meänkielistä ja saamenkielistä kirjallisuutta julkashaan Valtion Kulttuurineuoston tuela, joka saattas mutiveerata enämpi kirjailioita. Oon maholista ette tuki minuriteettikirjallisuuele saattaa vaikuttaa niin ette useamat kirjailijat/kirjottajat alkava kirjottamaan minuriteettikielälä, mutta ette net sitte kans siirtyvä kirjottamaan majuriteettikielälä.

Tabelli 1: Amatööriteatterin, muusikoitten ja musiikkiryhmitten indeksi Tornionlaaksossa ja Malmikentilä

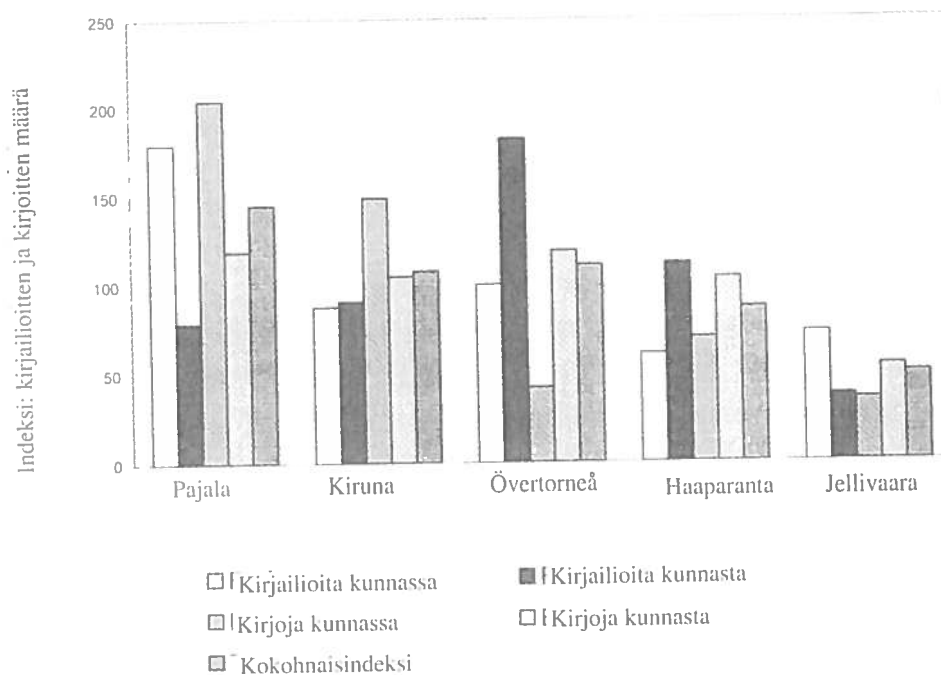

42 Winsa 2002

43 Kirjalinen tieto STR-Tn kansliista Aapuassa

44 e.m

Tabelli 2: Indeksi literääristä kirjailioista ja kirjoista Tornionlaaksossa ja Malmikentillä

Sosiaalinen verkosto luopii amatööriteatteria, kirjottamista ja muusikoita

Asia joka vaikuttaa olevan tyypillistä Tornionlaakson kulttuuriselle infrastruktuurille on net epäjulkiset ja julkiset verkostot joita aatteellinen toiminta luopii. Toiminta jossa indiivit ja eri kulttuurimuotot tuleva yhteen ja välittävä kontaktia, inspireeraava ja kehittävä kompetensia samalla ko tämä verkosto tukkee ja kannustaa indiivitiä. Kirjailia tarttee lukioita, se tarttee markkinat hänen tuoteelle, muusikko tarttee yleisön ja amatööriteatteri tarttee suuren määrän aktiivisesti toimivia monista kylistä ja innostusta eri yhteiskuntaluokista ja sukupolvista. Amatööriteatteri tarttee kans hyviä maanyksiiä, pystyviä muusikoita ja tansia taitavia ette kiehtoo yleisön. Tornionlaakson teatteri on rapean 15 vuen toiminta-aikana rakentannu verkoston ja integreerannu net kolme toimintamuotoa yhdessä meänkielen kans (ja jonku verran suomenkielen) paikallisheen

infrastruktuuriin. Tämä kulttuuritoiminta on näköhjään kehittänny sosiaalisen kapitalin joka nyt itte voimistaa ittehään omala dynamiikilä. Ko Pajalasta sanotuista syistä on tullu toiminnan pääpaikka, ei se oli kumma ette siinä kunnassa on kirjailioita, amatööriteatteria ja muusikoita paljon enämpi ko muissa. Moni muusikko ja musiikkiryhmä on kehittäny amatööriteatterissa ja siinä saanu fuurymin omile lauluile ja omale musiikille. Meänkieli ja suomi on olhee ylheisiä osia toiminnasta, mutta moni kirjottaa vähiinhään kahela kielelä. Kirjailiat, amatöörinäytteliät ja muusikot jotka on kieltänhee paikallisen kielen on käytännössä ushein menettänhee oman mahdollisuuden kehittää sitä sosiaalista kapitalia jota verkosto kasvattaa, ja sillä mallin heilä on ollu vaikeampi saa perustan siinä sosiaalisessa ympäristössä jossa kirjottaminen, näyttelytaite ja musiikki on voinu kehittyä.

Jos tekkee yksinkertasia laatuvertailuja yksittäisitten kirjailioiden kesken, niin

näkkee ette samanlaisia eroja oon "pajala-kirjailioitten" euksi. Jos puhuu myytyjen kirjoitten määrästä ja ylheisestä suosiosta niin Bengt Pohjanen (joka sai Ivar Lo-palkinon) ja Mikael Niemi (August-palkinto 2000 ja monta muuta kirjalisuus-palkintoa) oon enniiten tunnetut. Se sosiaalinen muutosprosessi joka lähtee verkostosta pitäs kans eistää kulttuuritoimintaa yksikielisitten keskhuessa ja niitten keskhuessa jotka kirjottava ja esittävä teatteria ruottiksi. Tornionlaaksolaisen mihinkhäänkuulumattomuesta Gunnar Kieri oon aikasemin kertonu sortona joka tukehutti lapsen, luovuen ja itteluottamuksen. Mutta esimerkiksi Mikael Niemen kirjassa ("Populärmusik från Vittula"⁴⁵) kaksikielisyyttä ja mihinkhäänkuulumattomuutta käsitelhään humoristisestä ja välhiin raa´asta mutta hellästä perspektiivistä joka houkuttellee lukiaa myötunthoon, yhtheisymmätyksheen ja osalistumisheen. Sillä mallin kirja nostaa ylös mihinkhäänkuulumattomuuen ja sen mikä oon leimattu hyväksytyksi osaksi sosiaalisesta arkipäivästä ja joksiki jolle pystyy nauramaan ja josta saattaa oppia jotaki. Leima vähenee ja sisältyy sen eestä ko kieltäytyy ja mihinkhäänkuulumattomuesta tullee normi ja sillä mallin liikheen voima. Ei mihinkhäänkuulumattomuesta vaphau´u kieltämällä etnisiteettiä, mutta sisältämällä sen taitheelisheen luomisheen. Oon olemassa rivi muita kirjailioita, ohjaajia ja muusikoita jotka oon saavuttanhee korkean luovan kehityksen tässä monikielisessä kulttuuriverkostossa,

Monikielinen ja -kulttuurinen infrastruktuuri oon hauras mutta vakkiintunnu Pajalassa ja jonku verran Kirunassaki. Kulttuuritoiminan jatkokehityksenä näemä kierästi kasvavan filmi-intressin. Ei se varh-

maan ole mikhään sattuma ette kulttuurialan aatheelinen toiminta aika vähän käyttää standartisuomea kielenä.

Suhtheelisesti räknätty Pajalan kunnala oon huono ekonommi. Nähtäväksi jääpii jos sosiaalinen kapitaali joka kehittyi kulttuuri-liikkeessä vaikuttaa yritystoimintaan, koulutukseen ja työlisyysheeen ylheensä.

Saamelainen kulttuuritoiminta Kirunassa

Maholinen osasy Kirunan suhtheessa korkeahan kulttuuri-indekshiin, sen lisäks ette se oon kaupunki, oon Kirunan maantietheellinen paikka ja ette saamelaiskulttuuri oon kiehtonu monia indiviitiä ja luultavasti vaikuttannu monen kirjailian voimistumisessa. Kirunassa oon ollu/oon usseita pappia ja saarnamiehiä jotka oon kirjottanhee suuren määrän kirjoja. Kirjoja joitten sisältö ussein kertoo saamelaiskulttuurista. Mutta suhtheelisesti räknätty kirjailioitten määrä oon pieni ko kaunokirjotuksesta oon kyse.

Analoogisesti Pajalan kulttuuritoiminan kans vaikuttaa olevan yhtheys Kirunan saamelaisitten laitoksitten, etnisitten yhistyksitten määrän ja kielikultturellisen toiminan kesken kunnassa. Yks osasy kulttuuritoiminnalle oon varhmaan net erityiset ja aika suuret rahaiset tuet jota saamelaiset saava oman kulttuurin eistämiseksi, ja se ette saamelaiskulttuuria huomioihaan monissa eri turistille järjestettävissä tilasuuksissa. Jos saamelaisuus sinänsä lissää kulttuuritoimintaa ja turismia, se oon pitkäaikasen saamelaisidentiteettiä eistävästän työn tulos.

Kulttuuritoiminta teatterin ja laulun muo´ossa meänkielelä oon melko vilkas Kirunassa, mutta kirjalisuusnäyttöjä oon vähän.

45 Populärmusik från Vittulaa oon, tioitten mukhaan, lokakuuhun 2002 myyty enämpi ko 650 000 kappaletta vain Ruottissa. Se oon jo julkastu meänkielelä, suomeksi, tanskaksi, norjaksi, saksaksi ja hollantiksi. Käänökset engelskaksi ja japaniksi oon työn alla.

Minuriteettiaktivistiä kulttuuri-toiminassa

Se joka yhittää minuriteettiaktivistit on etnisen yhityksen 1980-luvun alusta rakentama verkosto. Tavoitteet olit yhteiset mutta malli jolla saavuttaa net on vaihtellu henkilökohtasitten intressitten kans. Kirjailia Mona Mörtlund, kulttuurisekreeteerari Monica Johansson ja raati-toimittaja Bertil Isaksson asuit/asuva Pajalassa ja olit kolme STR-Tn perustajista. Neljä STR-Tn puhheenjohtajista on syntyny Pajalassa (Johansson, Mörtlund, Torvald Pääjärvi ja Kerstin Johansson) ja kaks heistä assuu sielä vieläki. Kaks heistä on ollu musiikkiryhmissä, kirjottannu kirjoja ja filmimaanyksii meänkielälä. Monica Johansson on kans ollu amatööriteatteri ToTen puhheenjohtaja, ja Mörtlund, STR-Tn ensmäinen puhheenjohtaja on nykysin toimiva kirjailia, on kirjottannu filmimaanyksii ja oli yks Kangosen vapakoulun perustajista. Koulu joka otti meänkielen pakoliseksi aiheeksi. Kerstin Johansson on vieläki aktiivi STR-Tssä, MET-aviisin vastaava toimittaja ja hällä on kulttuuriyritys jossa toiminta on kielitennkääntämistä, koulutusta ja tiottamistoimintaa. Nykyinen puhheenjohtaja Torvald Pääjärvi, joka asuu Övertorneån kunnassa, on aktiivi meänkielinen muusikko. Övertorneån kulttuurisekreeteerari Marita Mattson-Barsk, syntyny Pajalan kunnassa, on aktiivi amatööriteatterin parissa ja on ollu STR-Tn johtokunnan jäsen ja oli yks liiton perustajia. Övertorneån kunnassa assuu kaks entistä puhheenjohtajaa kans (Henry Barsk ja Bengt Aili).

Heikko kulttuuritoiminta Haaparannala ja Jellivaarassa

Haaparannan kunta erottuu muista kunnista

sillä mallin ette kunnan asukkaista suuri osa on ruottinsuomalaisia ja ette kunta investeeraa suuria resyrsii siihen ette kehittää suomenkielen viraliseksi käyttökieleksi hallinon, koulutuksen, tulkkauksen ja kääntämisen aloila. Kunnassa on muumuassa kielikoulu ja Eurolukio joissa suomenkieli on yks opetuskielistä. Hallintotasola yhtheistyö Tornion kans on vilkasta ja viime vuosikymmenitten aikana integree-rausta on kehitetty, ja tämä pitäs tukea kaksikielisyyttä ja normeerata toisenlaisen asentheen suomenkieltä kohthaan.

Kielelinen ylheinen mielipie Haaparannala, kaupunki jolla perustuksesta saakka on ollu ruottinkieli pääkielenä, vaikuttaa olevan ratkasematon konflikti ykskielisitten ja suomenkielen puolesta puhujitten ja joittenki meänkielen puhujitten kesken. Ykskieliset haaparantalaiset ja ruottinsuomalaiset keskusteleva paikalisessa aviisissa suomen kielen vaarasta, ette Haaparanta on suomalaistumassa ja ette on olemassa ykskielisiä jotka on siirtynhee muuale kunnan kovasti kasvavan suomenkielen takia. Nämä konfliktista latatut mielipitheet on muumuassa saahnee seuraukseksi ette suomenkielisetki on sitä mieltä ette suomen kielelä on liian suuri tila julkisessa toiminassa.⁴⁶ Jos yhtheistyötä Tornion kans tehostethaan se selvästi tarkottaa sitä ette kunnan hallinoissa tullee tarve ottaa töihin monia työntekiöitä jotka ossaava suomen (ja/eli maholisesti meänkielen). Mutta jos tämä ylheisesti nähhään uhkana "ruottalaisele" kulttuurille, se saattaa tehä rajayhtheistyöstä vaikeaman. Tästä ratkasemattomasta konfliktista löytää piiain syyn Haaparannan suhteessa heikhoon suomenkieliseen, meänkieliseen ja ruottinkieliiseen kulttuuritoiminthaan.

Verrattuna tähän Jellivaaran kunta on mäährään kattottuna heikomassa, mutta

46 esim. HB 000623

maholisesti laathuun kattottuna paremassa asemassa, ko moni kansalisesti ja aluheelisesti tunnettu kirjailia ja muusikko oon kotosin kunnasta (esim. J.P Nyström, Bo Nilsson, Björn-Erik Höijer). Ruottinkieli oon aivan ylivoimasessa vallassa kohtapa koko julkisessa toiminassa Jellivaarassa. Syyt Jellivaaran heikhoon kulttuuritoimintaan oon luultavasti sammaa juurta ko etiselle huonole toiminnalle Pajalassa ja Haaparannan nykyselle kulttuuritoiminnalle. Suomenkielelä jota puhuthaan Jellivaarassa oon kauon ollu kaikhiin matalin kielelinen arvo tornionlaaksonsuomen varieteetistä.⁴⁷ Sen lisäksi Jellivaarasta perintheisesti puuttuu koulutettu ruottinkielen eliitti koulutus- ja hallintoalala joka eistäs ruottinkielistä kulttuuria. Kunnan keskustan olemassa olo oon ennen kaikkia kruuvan ansiota, ko taas Haaparanta kauon oon ollu koulutuksen keskusta jossa muumuassa oon oppikoulu/lukio ja vuotheen 1973 opettajaseminaari.⁴⁸ Analoogisesti Pajalan kehityksen kans Jellivaaraan kulttuuritoiminta oon kasunu 1980-luvula, mutta melkein vain ruottinkielenen. Kiruhnaan verrattuna Jellivaarassa oon vähempi aktiivia pappia jotka oon kirjottanhee saamelaiskulttuurista. Jellivaara ei vaikuta houkuttelevan toimintaa joka eistää saamenkieltä yhtä paljon ko Kiruna ja kielenvaihto meänkielestä ruotihin oon menny paljon pitemälle ko rajakunnissa.

Meänkielele kääntäny Kerstin Johansson

Referensit

- Allardt, E. & Starck, C. 1981. *Språkgränser och samhällsstruktur*. Finlandssvenskarna I ett jämförande perspektiv. Lund: AWE/Gebers.
- Coleman, James, S. 1990. *Foundations of Social theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- De nationella minoriteterna och kulturlivet*. 2001. Statens kulturråd. Stockholm. (www.kur.se)
- Direktiv 2000:104. Committee directive. *Utredning av vissa arkivfrågor*. Riksdagen. Stockholm.
- Finska, meänkieli och Samiska. Utvärdering av åtgärder för nationella minoritetsspråk*. 2001.
- Länsstyrelsen i Norrbottens län (Norrbotten County Administrative Board). Luleå
- Furuland, Lars 1991. *Ljus över landet och andra litteratursociologiska uppsatser*. Gidlunds bokförlag: Södertälje.
- Haparandabladet-Haaparannan lehti*. Lokal tidning. Haparanda.
- Hederyd, Olof 1992 *Haparanda efter 1809. Tornedalens historia 1809*. Luleå: Birkkarlens förlag.
- Jaakkola, M. 1969 *Kielen erikoistuminen ja sen seuraukset Ruotsin Tornion laaksossa*. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia No. 137. Helsinki.
- Jaakkola, Magdalena 1973. *Språkgränsen. En studie i tvåspråkighetens sociologi*. Stockholm: Aldusserien.
- Kiruna 100 år. 2000. *100-årsboken*. Del 2. Kiruna kommun.
- Klassifikation för svenska bibliotek* 1997. Bibliotekstjänst. Stockholm.
- Kultur 1993 = *Kulturstatistik 1985-1992*. SCB. Stockholm
- Minoriteternas medier* 2002. Kartläggning och analys av situationen för medier som

47 Winsa 1998; Wande 1982:44-45

48 Hederyd 1992:247

främst riktar sig till invandrare och nationella minoriteter i Sverige. En rapport från Presstödsnämnden. Stockholm.

(http://www.presstodsnamnden.se/utredningar_psn.html)

Nationella minoriteters deltagande i folkbildningen. 2001. Folkbildningsrådet. Dnr 64u,0104, ACB.

Nationella minoriteter i Sverige. 2001. Skolverket. Stockholm.

(<http://www.skolverket.se/pdf/minoritet.pdf>)

Ollén, Gunnar 1979. *Svensk amatörteaterhistoria 1865-1978.* Stockholm: LTs förlag.

Prop. 1998/1999:143. Nationella minoriteter i Sverige. Proposition. Riksdagen. Stockholm.

Putnam, Robert, D. 2000. *Bowling alone. The collapse and revival of American community.* New York: Simon & Schuster.

Ranne, Pauliina 2002. *Tornedalsteatern språket och identiteten. Amatörteatern som medium.* Kulturadministration. Umeå universitet.

SFS 1994:1194 via Riksdagens hemsida. www.riksdagen.se (rixlex).

Skolverket 2001. Uppdrag enligt regleringsbrev för 2000 att redovisa utvecklingen av modersmålsundervisning och tvåspråkig undervisning avseende de nationella minoritetsspråken. Skolverket. Stockholm. (<http://www2.skolverket.se>)

Slunga, Nils 1965. *Staten och den finskspråkiga befolkningen i Norrbotten.* Tornedalica 3. Luleå.

SOU 1921 = *Betänkande och förslag rörande folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län.* Avg. den 25/11 1921. Stockholm.

SOU 1997:192. *Steg mot en minoritetspolitik.* Europarådets konvention om

historiska minoritetsspråk.

Betänkande av Minoritetsspråkkommittén. Jordbruksdepartementet. Stockholm.

SOU 2000:55. *Radio och TV i allmänhetens tjänst.* Nordstedts tryckeri: Stockholm.

Proposition 2000/01:94 *Radio och TV i allmänhetens tjänst 2002-2005.* Riksdagen. Stockholm.

SOU 2002:27. Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket. Kulturdepartementet. Stockholm.

SOU 2002:78. *Arkiv för alla - nu och i framtiden.* Betänkande av Arkivutredningen Arkiv för alla. Stockholm.

Wande, Erling 1982. Tornedalsfinskan och dess särdrag. *Finska språket i Sverige*, 40-73. Finska språket i Tornedalen. Föreningen Norden. Kulturfonden för Sverige och Finland. Finn-Kirja. Stockholm.

Winsa, Birger 2002. Språkkulturell infrastruktur i Tornedalen. Meänkieli, finska, svenska och samiska i kontext. I Boyd, S., Dorriots, B., Haglund-Dragic, M. & Källström, R. (red.) *Språkpolitik. Rapport från ASLAS:s höstsymposium.* Association Suedoise de Linguistique Appliquée (ASLA). Ss 255-271. Uppsala.

Winsa, Birger 1998. *Language Attitudes and Social Identity. Oppression and revival of a minority language in Sweden.* Occasional Paper Nr 17. Canberra: Applied Linguistics Association of Australia.

Winsa, Birger (työn alla). *Socialt kapital i en- och tvåspråkiga regioner. Språkkulturell infrastruktur i svenska och finska Tornedalen, Överkalix, Västerbottens inland och Strömsund: meänkieli, finska, svenska och samiska i kontext.* Forskningsrapport.

Painamattomia ja suulisia lähtheitä

Krutrök, Per-Olof 2000. *Kartläggning av det kulturella landskapet i Tornedalen.*

Stencil. STR-T. Aapua.